

Arbetsbeskrivning, Uppdrag Granskning om VD-ersättningar.

Hösten 2006 talar borgerliga partiledare och stadsråd om direktörlöner som problematiska. Affärspressen ifrågasätter giriga bonusprogram, och direktörerna själva har sluta använda sitt kardinalargument för bonusar: "De leder till bättre prestationer"

Bland AP-fonder och andra institutioner vill man nu plötsligt samarbeta och göra fler och tuffare aktiva ställningstaganden i bolag man äger, något som på sikt kan förskjuta maktbalansen i näringslivet.

Våren 2006 gjorde vi tre program i Uppdrag Granskning om ersättningar och bonussystem för näringslivets högsta toppar.

Det började med en diskussion på redaktionen att vi hade för lite granskning av näringslivet. Hela redaktionen hade ett inspirationsseminarium med Olle Rosander, som ledde till att Minna Dennert i Göteborg fick i uppdrag att vaska fram möjliga uppslag.

Johan Zachrisson Winberg, som tidigare gjort granskningar kring börs och ekonomi, fick bibban och såg ett par möjliga spår att gå vidare med. Ett av dem handlade delvis om optionsprogram i börsbolag. Jag började kontakta olika källor, och tillsammans med researcher Mårten Svanberg kammade vi nätet och pressklipp på fakta om löner och bonusprogram.

Snart kände vi att "redaktörsdrömmarna" om nya Percy Barnevik-historier verkade svåra att infria. Men i diskussion med redaktör Georgios Mantzaris kom vi fram till en bredare research. Att kartlägga ersättningar och bonusar i åtminstone de största börsbolagen. Vi kände behov av mer gedigen spetskunskap kring näringsliv, och lyckades också driva igenom att få knyta till oss en mer specialiserad ekonomireporter. Valet föll på Kristina Lagerström, ekonomireporter på svt:s nyheter.

Vi ville undvika den upprörda utgångspunkten att det alltid är fel med höga löner och ersättningar. Istället valde vi ett blandat samhälls- och aktieägarperspektiv (nästan alla svenskar är ju direkt eller indirekt aktieägare). "Om en massa bonusmiljoner leder till framgångsrika företag och bättre aktievinster så är det väl gott!" Så näringslivet egna påstående, blev vår huvudfrågeställning:

Leder bonusar till bättre prestationer?

Vi påbörjade den stora kartläggningen. Mårten beställde in någon hyllmeter årsredovisningar, och lusläste noter efter detaljer om löner, pensioner, bonusar och optionsprogram. I många fall fick vi också ta kontakt med företagen och med mer eller mindre motstånd mjölka fram all den information vi ville ha. Årsredovisningarnas uppgifter är ju redan när dom publiceras lite gamla, varför vi i vissa fall även ville ha fram mer aktuella uppgifter. någon som ibland lyckades.

Parallellt började vi med det andra spåret. Nackdelar och faror med bonusprogram. Där var det mycket fråga om muntliga källor högt upp i näringslivet. Det gällde att hitta folk som vågade tala om risker, och att hitta exempel. Många källor ledde oss till Ericsson.

Vi hade stort utbyte av tidigare kontaktnät, och fick också höra att "forskningen haft svårt att belägga positiva effekter", något som vi fick bekräftat även av ledande forskare på Handelshögskolan.

Vår kartläggningen visade också att alla börs-VD:ar med bonusavtal, utom en, fått ut bonus det år vi granskade. Därmed kunde vi ifrågasätta näringslivets tal om att "Bonus får bara de som presterat utöver det vanliga".

Ett stort problem var att få intervjuer med de börs-VD:ar och styrelseproffs som var i fokus. Carl Henrik Svanberg tackade nej, Annika Falkengren likaså, båda kusiner Wallenberg tackade nej, och från Stenbeckssfären var det hopplöst. Även de som var kritiska mot bonussystem var mycket tveksamma att ställa upp.

Vi fick istället försöka möta dessa personer när de var tillgängliga. På aktiespararmöten, bokslut, och bolagsstämmor. Då handlade det om korta möten, och några enstaka frågor. Där vi ofta också blev avbrutna eller avvisade av pressekreterare när frågorna blev för känsliga.

Men vi fick ändå svar, och vi kunde få tag i nästan alla vi ville. På ett möte träffade vi Gunnebos VD som fick bli en mer genomgående person i reportagen, han ställde upp fullt ut, och därmed kunde vi ge utrymme åt den sidans reflektioner och synpunkter.

Dessutom lyckades vi efter ett antal samtal, få en lång intervju med Michael Treschow. Och Jacob Wallenberg accepterade en kortare intervju av programledaren. Därmed fick vi också viktiga svar för våra program,

Vi fick också bred bekräftelse på de risker och farhågor som kritiker poängterat med olika former av bonus-program.

Det var faktiskt också genom informella samtal och i vissa fall, genom den öppna intervjun med dessa VD:ar som vi fick nya och bekräftade faktauppgifter, som var viktiga för programmen: om hisnande pensionsavtal, om hur man fått och beviljat ”garanterad bonus”, och om att man fått bonus för att sparka folk.

Vi stod också med problemet ”hur kan vi avgöra om en VD faktiskt presterat bra.?”

Men då kunde vi ibland luta oss mot det Direktörerna själva säger. Både Wallenbergare och Treschow menade att aktiekurs på ett antal års sikt är ett bra mått på VD:s prestation, och med denna definition som utgångspunkt, kunde vi visa att även VD:ar som presterat sämre än index, belönats med mycket stora belopp i bonus och optionsprogram.

Redigeringen blev intensiv. Vi bestämde sent att göra två långa program i rad och fick gå med dubbla täter. Samtidigt behövde vi göra komplicerade beräkningar av pensionsutfästelser, och krångliga optionsprogram, för att få korrekta siffror. Vi hade stort nytta av att vara flera. Vi diskuterade vad som var anmärkningsvärt, vad vi hade full teckning för och vilka bitar som var viktigast. När en tröttnade fanns andra som kunde ta vid.

Senare fick vi så mycket reaktioner och uppmärksamhet på dessa frågor, att det kändes naturligt att gå vidare. På Ericssons bolagsstämma hade vi slagits av de stora institutionernas konsekventa ”ja-sägande” till optionsprogram och styrelsearvodet. Ögonen. Vi fullföljde en påbörjad research om hur alla institutionella ägare agerat och röstat i frågor om arvoden och optionsprogram på bolagsstämmor. Från början ville vi hitta röstlängder för varje bolag, vilket gick i några viktiga fall, t.ex. Ericsson. Men det tog tid och totalt finns enorma mängder bolag som svenska institutioner placerar i. Enklare blev att från var och en av institutionerna begära ut hur de röstat, uppgifter de inte försökte dölja. Via nätet plockade vi också fram olika policydokument och konstaterade att många optionsprogram man röstat ja till, stred mot uttalad policy. Vi ville då veta om de faktiskt hade koll på vad de är med och beslutar om, vilket vi gjorde med intervjuer. I några fall till och med på plats på en enskild bolagsstämma, för att slippa argumentet ”jag kan inte hålla alla våra bolag i huvudet”

Men inte ens då kunde de svara på grundläggande frågor.

Vi klippte också ner de tre reportagen till ett ”sommarspecial” med korta studiosamtal emellan, och några opublicerade godbitar ur vissa intervjuer på slutet.

Jens von Scheele och Susanne Cairenius redigerade programmen,

Torbjörn Söderlind, gjorde grafik

Ove Thews var huvudfotograf,

Ulrica Larshamre var också redaktör

Johan Zachrisson Winberg jobbade från sen höst 05- maj 06 med projektet. Mårten Svanberg kom in något senare, och var med hela vägen. Kristina Lagerström var inlånad från mitten av December till mitten av mars.